

տաճամար հանդիպեց ջիգանների մի սայլ, որ պնուժ էր այնտեղ:

— Գուր կընդունէ՞ք այդ մարդկանց, հարցրին ճանապարհորդուհիները իրանց ճանապարհ գցող աւագին:

— Այն, ինչ որ անհրաժեշտ է մարդուն, մենք չենք մերժի: Մեր տներում նոցա չենք տեղաւորի: Բայց փող ենք տալիս նոցա՝ վճարելու իրանց պարսպարող տների տէրերին:

Աշխատասէր շէքերների և թափառող ջիգանների խմբի մէջ, որոնք ոչ ցանուժ, ոչ հնձում և ոչ շտեմարան են հաւաքում: Բայց աճում: Բազմանում են արագ, որին իրրեւ ապացոյց կարող է ծառայել փոքրիկ երեխաների խումբը, որ վազում էր սայլի ետևից—չկան ընդհանուր նման կէտեր: Ցիգանները անպատճառ սարսափ կազդեն շէքերների աղանդի մոլեռանդ հետեւողներին:

Գաղութների ծաղկելու գաղտնիքը կայանում է երիտասարդ յոժերի առատութեան մէջ: Մորմոնները հասկացան այդ գաղտնիքը և ընդունեցին բազմակնութեան վարդապետութիւնը: Նոցա մէջ պատահում են այնպիսի մարդիկ, որոնք ունենում են մինչև 50 դուստրեր, հասկանալի է արդէն, որ այդպիսի պայմանների մէջ անապատներն անգամ կարող են արագ կերպով բնակութեան տեղ դառնալ: Շէքերները հակառակ ծայրայեղութեան մէջ ընկան, ընդունելով կուսութեան վարդապետութիւնը: Չնայած նոցա պոլիտանական և ճգնական սկզբունքներին, այնուամենայնիւ նոցա հաւատոյ ուսմունքի և գաղութի կազմութեան մէջ շատ և շատ համակրելի կողմեր կան: Ամենքի համար պարզ նկատելի չեն շէքերների աղանդի համակրելի կողմերը: Շէքերների լռիկ և աշխատասէր գաղութը հրապուրիչ է այն մարդկանց համար, որոնք հակումն ունին դէպ միտիքականութիւնը: Աւրախալի է տեսնել, թէ ինչպէս առաւօտեան լուսածաղին զարթնում է գաղութը և մեծ եռանդով առանց ձանձրանալու ձեռնարկում է աշխատելու ամբողջ օրը: Ըրջակայքում՝ ամենայն ինչ լուռ է, հանգարտ և անձայն. անխոնջ մշակները շարժում են այս և այն կողմ, որպէս ստուերներ, որոնց վերայ ընկնում են արեւի պայծառ ճառագայթները: *

Գ. Ղ.

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՔՐՈՆԻԿՈՆ

ԲՈՂՈՔԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑՈՒՆԵՐ

Գերմանիա.

Անցեալ թուականի վերջերին ամենակարեւոր և հրատապ խնդիրներից մէկն այստեղ այն էր, թէ ինչպէս պէտք է կազմակերպել Վիւրտեմբերգի բողոքական եկեղեցւոյ կառավարութիւնը, երբ մօտիկ ապագայում թագաւորական իշխանութիւնը կաթողիկոսական դաւանութիւն ունեցողի ձեռքն անցնի— Խնդիրն այն է, որ բողոքական եկեղեցիների մէջ եպիսկոպոսական իշխանութեան ներկայացուցիչ կամ եկեղեցական վարչութեան գլուխ համարուում է երկրի իշխանը: Արմական վերանորոգութեան դարում երբ իւրաքանչիւր գերմ. առանձին երկրի ժողովուրդ նոյն դաւանութիւնը պարտաւոր էր ունենալ, ինչ որ իւր իշխանն ունէր՝ այսպիսի հայեցողութիւնը շատ դժուարութիւններ էր պատճառում: Սակայն երբ մի քանի տեղ հանդամանքները փոխուեցան և տեղի ունեցան դէպքեր, երբ մի գրեթէ ամբողջապէս լուծերական դարձած երկրի իշխան կաթողիկոս կամ նոյն իսկ կաթողիկոսական դաւանութիւն էր ընդունում՝ բնականաբար հարց էր յառաջ գալիս, թէ արդեօք պէտք է պահանջէ՞նա իւր նախկին իրաւունքները եկեղեցւոյ նկատմամբ և որ եկեղեցին այնուհետեւ պետական պէտք է համարուի՞ այն, որին ժողովուրդն է պատկանում, թէ՞ որին իշխանական տունը: Տարբեր ժամանակ և տարբեր տեղերում այդ հարցը տարբեր լուծումն է ստացել. երկար վեճերից և խորհրդածութիւններից յետոյ մի ըստ ամենայնի բողոքական եկեղեցւոյ համար նպաստաւոր լուծումն ստացաւ այն Վիւրտեմբերգում: Այդտեղ ժողովրդի խոշոր մեծամասնութիւնը բողոքական դաւանութիւն ունի. բողոքական էին մինչև այժմ նաև երկրի թագաւորները: Բայց ներկայումս իշխող ընտանիքի մի ճիւղը ժամանակ առաջ կաթողիկոսութիւն է ընդունել և սպասուում է այժմ, որ ներկայ անժառանգ թագաւորի մահից յետոյ՝ նորան կանցնի թագը, և այդպիսով «Վիւրտեմբերգ երկրի եկեղեցին» կունենայ կաթողիկոս գլուխ: Սակայն վերջին ժամանակ հաստատուած սահմանադրութեան համաձայն այդ եկեղեցին անկախ ազգային եկեղեցի կմնայ և նորա կապը պետութեան հետ պահպանելու համար մի վարչական ատեան կկազմուի, որին կմասնակցեն դադանի խորհրդի (բարձրագոյն պետական վարչութեան) երկու անդամներ՝ մէկը սովորաբար լուսաւորութեան նախարարը, եթէ բողոքական է նա.

* Թարգմ. „Восточны и иностранный литература“ 1897 թուի գիկեմբեր համարից.

ենթադրուում է որ այդ բարձրագոյն պաշտօնեաները միջոց ունենալով մօտից ծանօթանալու եկեղեցւոյ գործերին՝ կկարողանան պաշտպանել նորա շահերը պետութեան առաջ և համերաշխութեան միջնորդ լինել:

—Աւելի ընդարձակ շրջաններում հետաքրքրութիւն գարթեցրին Պրուսական եկեղեցւոյ ընդհանուր ժողովի որոշումները: Պարեւոր էր մանաւանդ պատարների ոռճիկ որոշուելն ինչիւր, և այդ առթիւ տուած վճիռը գոհուածեամբ ընդունուեցաւ ամեն կողմէ: Որոշուած է, որ նոր պաշտօնի մէջ մանողները ստանան աւելուածն 1800 մարկ (մօտ 900 ռ.) և այդ ոռճիկը բարձրանայ մինչև 4000 մարկ: Նշանակութիւն ունեցողն աւելի այն հանգամանքն է, որ նորա այժմ զուտ դրամ պէտք է ստանան և համեմատաբար անկախ դիրք ունենան: մինչդեռ առաջ գիւղերում դանապան հողային տուրքեր էին ստանում: և այդ պատճառաւ կախումն էին ունենում համայնքի ներկայացուցիչներէ: —Պակաս գոհացուցիչ էր ժողովի որոշումը աստուածաբանական ուսման տեղութեան նկատմամբ: պարտաւորեցուցիչ չափ ընդունուեցաւ կրկին վեց կիսամեակ, չընայելով որ բոլոր համալսարաններում ցանկանում էին երկարացնել այդ ժամանակամիջոցը: գիտութեան օրրատորէ աճող պահանջների համար բոլորովին անբաւական համարելով այն, ժողովի այդպիսի որոշումը յառաջ է գալիս նորանից, որ այժմեան աստուածաբանական գիտութիւնը իւր ազատամիտ ուղղութեամբ՝ կառավարչական շրջանների տեսակէտով, վնասակար աղղեցութիւն է ունենում երիտասարդ սերունդի վերայ: Աւելի մեծ անբաւականութիւն յառաջ բերեց ժողովի բռնած անվճռական դիրքը դէպի մենամարտութեան խնդիրը և խիստ անբարեհաճ կերպով վերաբերուելը դէպի հոգևորականների մասնակցութիւնը հասարակական խնդիրներում:

—Բերլինի համալսարանն ինչպէս գիտութեան միւս ճիւղերի, այնպէս և աստուածաբանութեան նկատմամբ կենտրոն է դառնում հետզհետէ և դէպի իրեն գրաւում լաւագոյն դժերը: Պահպանողականների համար շատ անախորժ պէտք է լինի ուրեմն, որ ազատամիտ ուղղութիւնն է իշխում այստեղ: ուստի նորա ամեն կերպ աշխատում են այնպիսի պահպանողական ուսուցչապետներ կարգել տալ, որոնք Հառնակի, Վաֆտանի նման հեղինակութիւնների հետ միջև կարողանան: Այդ նպատակի համար նորա կառավարութեան օժանդակութեամբ այստեղ փոխադրել տուին իրրե դաւանաբանութեան ուսուցչապետ պրոֆ. Շլատտերին: Բայց նա դիմանալ չկարողացաւ և անցեալ տարի ստիպուած էր հրաժարական տալ: Ապա սկսան նոր մարդիկ որոնել և հրաւիրուեցաւ վերջերս Գրայֆսվալդից յայտնի պրոֆ. Կրեմեր, Բայց նա

ևս խոհեմութիւն է համարել բացասել այդ հրաւերը:

—Հաւածական հայերի քառագոյլ և պաշտպան պատուր Լեպսիւս որ անցեալ տարի «Քրիստոնէական արեւելք» ամսաթիւթն էր հրատարակում և քիչ չնպաստեց դորանով հետաքրքրութիւն և կարեկցութիւն զարթեցնելու հայերի համար: այս տարուայ սկզբից նորա փոխարէն մի ուրիշ ամսաթիւթ է հրատարակում «Քրիստոսի թագաւորութիւնը» անունով: Նա խոստանում է, թէ կշարունակէ այստեղ քրիստոնէայ արեւելքին վերաբերեալ հարցեր արծարծել: հրատարակելով նաև հետը պարբերաբար մի տեղեկագիր հայերին օժանդակող ընկերութեան աշխատանքի և հաշիւների մասին:

—Christliche Welt թիւթի ներկայ թ. 2, 4 և 5 համարներում շատ հետաքրքիր յօդուածներ կան Հայոց եկեղեցւոյ մասին: որոնց՝ Հայաստան ճանապարհորդած և անձնական ծանօթութիւնների առատ պաշար ունեցող, հեղինակը աշխատում է ցոյց տալ, թէ ինչ կարիքներ ունի մեր եկեղեցին և ինչ դժուարութիւնների պէտք է յաղթել նոցա լցուցանելու համար: Առանձին ուշադրութեան արժանի է համարում նա մեր եկեղեցւոյ աղգային բնաւորութիւնը, որի պատճառով և անօգուտ միսիոնարների գործունէութիւնը հայերի մէջ: բարենորոգութեան իսկական միջոցներն են այստեղ, նորա կարծիքով ընդարձակ չափով կրթութիւն տ սրածել և բուն իսկ հայ հոգևորականութիւնը բարձրացնել:

ԿԱԹՈՒԼԻԿ ԵԿԵՂԵՑԻ:

Հռոմից ստացուած տեղեկութիւնների համաձայն պապը իւր քահանայութեան վաթսուհամեայ յորեկեանին աւելի քան վեց միլիոն ֆրանկ արժողութեամբ ընծաներ է ստացել: Ի միջի այլոց նուիրել են՝ Աւստրիոյ կայսրը 100,000 ֆրանկ, Գերմ: կայսրը 50,000 մարկ, Նորֆոլկի դուքսը 200,000 ֆրանկ, Սպանիոյ խնամակալուհի—Թագուհին 100,000 ֆ. Իզաբելլա Թագուհին մի շափուկայ խաչ, մեր կայսրը մի պատուական մատանի, կայսրուհին յակնթեմութիւն և աղամանդներով զարդարուած մի մասունքների տուփ: տիկնանց մի հոգևոր ընկերութիւն զանազան մեծութեամբ ոսկէ դրամներից կազմուած համրիչ: Ցածկաց սուլթանը աղամանդ մատանի, Պարսից շահը ձոյլ ոսկէ սեղան:

—Ֆլորենցիայի աղգային մատենադարանի մի բաժինը կազմում է կրօն. վերանորոգութեան վերաբերեալ գրքերի մի շատ կարեւոր ժողովածու: Նորերս հարց է զարթել լրացնել այդ ժողովածուն և կազմել մի մատենադարան այն բոլոր գրքերի համար, որոնք մտել են Հռոմէական եկեղեցւոյ արգելած գրքերի ցանկի մէջ: Այդպիսով մեծ յարմարութիւն ընծայած կլինին հետաքրքրողներին ուսումնասիրել այդտեղ պապականութեան կախը

ժամանակակից քաղաքակրթութեան և խղճի ազատութեան արգասիքների հետ:

—Անցէր Եպիսկոպոսը, որ կաթողիկոսական միսիոնի գլուխն է Չինաստանում, վերջին ժամանակ Գերմանիոյ և Չինաստանի մէջ տեղի ունեցած ընդհարման առթիւ, արժանացել է Գերմ. կայսեր առանձին շնորհներին: Վայսը ոչ միայն մի բարձր շքանշան է շնորհել նորան, այլ և անձամբ իւր մօտ ընդունելով՝ ընծայել է իւր ձեռքով ստուերագծած պատկերներից մէկը:

—Civilita catholica Վատիկանի պաշտօնական թերթը «կաթողիկոսական շահերի վերջին նպատակէտը» վերնագիր կրող մի յօդուածով կրկին մի անգամ այն գաղափարն է արծարծում, թէ Հռոմէական եկեղեցւոյ գործակալները ազատութիւն պէտք է ունենան ամեն տեղ աշխատելու, որ Քրիստոս՝ ուրիշ խօսքով Քրիստոսի փոխանորդ պապը, աշխարհի վերայ իշխէ: Այդ նպատակին հասնելու համար կարեւոր է համարուում ընկերութիւնների, ժողովների, դպրոցի վերայ գործ դրած ազդեցութեան միջոցաւ միջնադարեան դրութիւնը վերականգնել, երբ Հենրիկոս Գ. կայսրն Բորիկ իւրեւ ապաշխարող ներկայանում էր Գրիգոր Է. պապին:

— Հետաքրքիր է անշուշտ իմանալ, թէ ինչպէս են նման հասցնում պապին, Վատիկանում ստացուող գրութիւնների թիւը խիստ մեծ է՝ քսան հազար իւրաքանչիւր օր, որոնք ընդունուում են առոյրէ դրան և բաժանուում զանազան հաստատութիւններին: Վատիկանի պայմաններին ծանօթ մարդը, եթէ կամենում է պապի անունով ուղղած գրութիւնը տեղ հասնէ, գործ է դնում առանձին տեսակ թուղթ, որոշ գործարանում պատրաստուած, գրում է լատիներէն և սկսում է անպատճառ՝ «Ամենբնօնիկ Հայր» բառերով, ստորագրութեան մէջ պէտք է անպատճառ անուն և ազգանուն լինեն. միայն ազգանունով գրուածները պատասխան չեն ունենայ: Այսպէս գրուած և սպիտակ դմուռով կնքուած նամակների հասցէն պէտք է լինի. «Նորին Սրբութեան Առն ժ. Գ. Պապին, բարեբաղդութեամբ Իշխողին»: այն ժամանակ նոքա անպատճառ պապական գրասենեակ կհասնեն և խնամքով կպահուեն ի յաւիտեան: Բայց երբ մէկը կամենում է, որ ինքը պապը կարգայ նորա նամակը, աւելի մեծ դժուարութիւններ պէտք է յանձն առնէ. ամենից յարմարն այն է, որ մի միջնորդ ունենայ Վատիկանի շրջապատողների մէջ, և այն ժամանակ ի հարկ է ածան գնով իւր ցանկութեան չի հասնի: Հատկապէս երբեմն դիմում են կողմնակի նպատակով, և այն ժամանակ աւելի ձեռնտու է ի հարկ է, որ չկարգան նոցա գրուածքը, բայց նոքա նպատակին հասնեն. այսպէս օրինակ մի ատամնաբոյժ, իւր գրքի համար պապի հաճութիւնն ստանալու նպատակով, թերթերը հանել և տեղը թղթէ գրամ էր

շարել, և ստացաւ ցանկացածը: Այս սակայն և մի ածան եղանակ, որ մինչև այժմ ծածուկ էր պահուում: Եթէ վերոյիշեալ հասցէն կրող ծրարի մէջ մի երկրորդ ծրարով գրուի նամակը, որի հասցէն լինի. «Նորին Սրբութեան Պապին, սուրբ հոգմէական և տիեզերական ինկվիզիցիայի Աւակալարին» — ոչ որ համարձակութիւն չի ունենայ այդ ծրարը բանալու, բացի պապից, այդ կանոնը զրկել է Պօղոս Գ. զաժան պապը, որ ինկվիզիցիային այնչափ ոյժ տուաւ և նորա ղեկավարութիւնը պապերին վերապահեց: Այդպիսի նամակները Առն ժ. Գ. բաց է անում և առանց կարգալու տալիս է ամենազօր կարգինալ Ռամպոլլային. այնուհետեւ հասարակներին պատասխանում է պապ, դիւանի քարտուղարը, աւելի կարեւորներին ինքը Ռամպոլլան. իսկ եթէ գրուածքը խիստ կարեւոր է, մի իշխանի կամ զօրեղ մարդու կողմից՝ այն ժամանակ պատասխան է գրում պապը կոնգակով, վերջինս միայն եկեղեցական նշանակութիւն ունի. իսկ Ռամպոլլայի գրածների համար պատասխանատու է վատիկանի բայց ոչ պապը:

— Հոռոմը բարեք է համարում այժմ էլ հրէաների դէմ զայրոյթ և ատելութիւն գրգռել, Պաշտօնական «Osservatore Romano», թերթը «Հրէական ցեղը» վերնագիր կրող մի յօդուածով աշխատում է ցոյց տալ, որ վերջին ժամանակ հրէաների դէմ յառաջ եկած կրքերի յուզումը Ֆրանսիայում, Բոհեմիայում, Ռումինիայում և ուրիշ տեղերի, Նախախնամութեան հաճելի է, ինչպէս և եղել է առաջ Հրէաների, Հուգենոտների, Ալքիզանների դէմ հանած հալածանքը: Մի ազգ, ասուում է այստեղ, որի վերայ Աստուծոյ անէծքը կայ, մարդոց կողմից օրհնուել չի կարող, Նա դատապարտուած է անդադր և անհանգիստ երկրի վերայ թափառելու: Օրինակելի քարոզ, աւետարանի ոգուց ըղխած . . .

— Ֆրանսիայում հակահոգմէական հոսանքը գնալով աճում է հոգեւորականութեան մէջ, Նորերս կաթողիկ եկեղեցւոյ ծոցից մի քահանայ գրում է իւր Եպիսկոպոսին. «Տասը տարի հոգմէական եկեղեցւոյ սպասարութեան գործում բաւական էին իմ մանկութեան բոլոր ցնորքներին և յոյսերին վերջ տալու համար, եկեղեցւոյ մէջ աշխարհային ձգտումներն աւելի մեծ տեղ են բռնում քան Աստուծոյ պատուէրը՝ դաւանաբանութիւնը զրկել է մտածողութեան իւր պաշտօնից, արտաքին պաշտօնակատարութեան զիմաց հոգեով և ճշմարտութեամբ երկրպագութիւնը կորցրել է իւր նշանակութիւնը: Նա խեղդուում եմ այս եկեղեցւոյ մէջ, որ միայն մեքենայական պաշտօնավարութեան ձևակատարութիւններով է պահպանուում և որ օդի և ազատութեան կարօտութիւն ունի, Նա հրաժարուում եմ՝ իմ հաւատը փրկելով, և համոզուած եմ, որ այդ հաւատը Հռոմէական եկեղեցւոյ դուրս

պէտք է հաշտուի բանականութեան և խղճի արդար պահանջների հետ:—Լիօն քաղաքի ամենարարեւպաշտ համարուած թաղերից մէկում անցեալ տարի 600 երեխաներից 215-ը առանց մկրտութեան մնացին: «Ուխտագնացութիւնները զնալով զարգանում են, շատանում են արարողութիւններն ու կրօն. հանգէտները—բայց Ֆրանսիայում օր առօր պակասում է քրիստոնէութիւնը»:

ՕՐԹՈՂՈՔԱՆ ԵՎ ԵԿԵՂԵՑԻ.

Ռուսաստանում, քարոզն ընդհանրացնելու և նորա նշանակութիւնը կրօնական կրթութեան գործում բարձրացնելու նպատակով՝ աշխատում են այժմ հոգեւոր ձեմարանների ուսանողներին յառաջ քաշել այդ ասպարիզի վերայ: Այդպէս 10 տարի առաջ Պետերբուրգում սկսուել է ուսանողների քարոզչական գործունէութիւնը և արդէն ընդարձակ ծաւալ է ստացել: Նոցա տանամեայ գործունէութեան առթիւ գեկտ. 24-ին մի եկեղեցական հանդէս է տեղի ունեցել, ուր Աւագերէց հ. Եանիշե ջերմ խօսքերով բացատրել է քարոզի և նորա տարածման մէջ ուսանողների ունեցած գործակցութեան նշանակութիւնը:

— Փետր. 3-ին Սբր. Սինոդի օրեր—պրոփուրոր Պրեզնոսցեւի մօտ ժողով են ունեցել «Ամենասուրբ Աստուածածոր» եղբայրութեան անդամները՝ հաշիւ ներկայացնելու անցեալ թուականի ընթացքում ցոյց տուած գործունէութեան համար: Հաշուից երևում է, որ եղբայրութիւնը 136,000 ռուբլի է ծախսել ժողովրդական կրթութեան համար՝ գլխաւորապէս եկեղեցական—ծխական դպրոցների միջոցաւ. իսկ ս. Գրքը յաջողութեամբ տարածելու համար նոր գործ է ձեռնարկել. վարձել է 3 շրջիկ դրամաւորներ, որոնց միջոցաւ և 5000 կտոր ցրուել է:—Նոյն ժողովում պրոֆ. Լոպուխին հաշիւ է ներկայացրել, թէ ինչպիսի արագ յառաջգիւնութիւն է անում Ռուսաց առաքելութեան գործը Քուրդիստանում՝ ապրող Նեստորականների մէջ:

— Սբր. Սինոդը կարգադրել է բոլոր թեմական դպրանոցներում առանձին ուշադրութիւն դարձնել եկեղ. երգեցողութեան վերայ:

— Մակեդոնիոյ եկեղեցական հարցը նորերս կրկին արծարծուել է, Սուլթանը բերածներ է տուել 3 նոր բոլոր եպիսկոպոսների, որով բոլորական թեմերի թիւը ճաշկաստանում հասել է եօթի, 4. Պոլսոյ Յունաց պատրիարքը այդ եպիսկոպոսների ձեռնադրութիւնն անվաւերական է համարում և սպառնում է հրաժարական տալ: Միւս կողմից սերբիական կառավարութիւնը որոշել է ամենառանդուն միջոցներ ձեռք առնել Մակեդոնիայում 3 օրն սերբիական թեմեր հաստատելու:

— Աերջին ժամանակ լուր է տարածուած, թէ 38 ալբանական զիւղեր օրթոդոքս դաւանութիւնը թողել և կաթոլիկութիւն են ընդունել: Իրողութիւնն այն է, որ այդ ալբանացիները, մասամբ կաթոլիկ և մասամբ օրթոդոքս լինելով՝ թուրքաց իշխանութեան ներքոյ առերես մահմեդականութիւն էին ընդունել, բայց սրտանց քրիստոնեայ էին մնացել, և մինչև այժմ հակառակ իրենց կրած թրքական զգեստին և անուններին, պահում են քրիստոնէական սովորութիւններ, շատ անգամ համարձակ քրիստոնէական աղօթքներ իսկ ասում: 4. Պոլսից մի քանի անգամ փորձեր էին եղել նոցա բոլորովին քրիստոնեայ դարձնելու, բայց դժուարութիւնների էին հանդիպել: Աերջեւոս երբ կաթոլիկները Դուրացցօյի եպիսկոպոսի օգնութեանը զիմեցին, օրթոդոքսներն ևս պատրաստակամութիւն յայտնեցին միանալ նոցա. բայց Ռուսաստանի և Չերնոգորիայի 4. Պոլսոյ գեապանները, ինչպէս և պատրիարքը, եռանդուն կերպով աշխատում են հակառակ ընթացք տալ գործին:

ՄԿՐՏԻՉ ՆԱԶԱԾ

(Շարունակութիւն) *

«Ղարխայ սիւրհ մի նեղեր.
Այս դիմար օրերս անցանի:»

Այժմ մի երկու խօսք Մկրտիչ Նազաչի գրական յիշատակների մասին. ԺԵ. զարու աղքատիկ գրականութեան** մէջ Նազաչի նման երգիչները չեն

* Տե՛ս Արարտ 1898 թ. համար Ա. եր. 20.

** Ժե. դարում Նազաչին ժամանակակից հեղինակները բուռով սանձամարտիկ են և մեծ մասը սակաւ ծանօթ, նոցանից տնակ ժառանգութիւն մնացին նախընթաց ԺԿ. դարից, ինչպէս Գրիգոր Տաքեւաջիկ († 1411 թ.) և Գրիգոր Երեւնցի Խաչապեղիկ († 1425 թ.)։ միւսների մէջ փոքր շահ յայտնի են՝ ա) Թոմաս Մեծօփեցի († 1447 թ.)։ նորա գրած «Լակնիքնուրի Պատմութիւն» և Յիշատակարանն հայրապետական արտոյ փոխադրութեան մասին աղեկն ծանօթ են (այ. Փարիզ 1860, Թիմբ. 1892)։ բ) Առաքել Սիւնեցի, Գրիգոր Տաքեւացու ազգականն և աշակերտ. նորա 1403-ին յօրինած «Աղամ Գիրք»-ը ընդ ձեռք է 4. Պոլս 1721-ին, ունի և զիմի մանկանց Դարբի, և մի քանի վկայաբանութիւններ։ գ) Առաքել Բաղիշեցի, Գրիգոր Երեւնցի աշակերտսանաւորով պատկեր է Յովսէփի վարքի։ 4. Պոլս առում 1453 ին, ունի և զաղեր ու զանգեր. դ) Արաքսի մ